Nowa burżuazja: technologia, sukcesja i mechanizmy reprodukcji kapitału w XXI wieku

AUTOR

Fundacja Dobre Państwo

STRESZCZENIE / ABSTRACT

Artykuł analizuje zjawisko powstawania nowej burżuazji w dobie gospodarki cyfrowej i sztucznej inteligencji. Głównym problemem jest asymetria między błyskawiczną akumulacją kapitału ekonomicznego a wolniejszym procesem budowania kapitału genealogicznego i symbolicznego. Autor wprowadza pojęcie „kompresji czasu ekonomicznego", która prowadzi do tzw. opóźnienia symbolicznego – sytuacji, w której nowi miliarderzy posiadają ogromne majątki, lecz brakuje im wielopokoleniowego habitusu i sieci relacji typowych dla starej elity. W odpowiedzi na ten brak nowa klasa bogaczy tworzy alternatywne systemy legitymizacji swojej pozycji, zastępując rodowe herby biografiami założycielskimi oraz narracją o innowacyjności i zmienianiu świata.

The article analyzes the phenomenon of the emergence of a new bourgeoisie in the era of the digital economy and artificial intelligence. The central problem is the asymmetry between the rapid accumulation of economic capital and the slower process of building genealogical and symbolic capital. The author introduces the concept of 'economic time compression,' which leads to so-called symbolic lag—a situation where new billionaires possess immense fortunes but lack the multi-generational habitus and networks of relations typical of the old elite. In response to this void, the new wealthy class creates alternative systems for legitimizing their position, replacing family crests with founder biographies and narratives of innovation and changing the world.

Współczesny kapitalizm technologiczny wygenerował bezprecedensowy paradoks: tempo akumulacji kapitału ekonomicznego drastycznie wyprzedziło czas potrzebny na wytworzenie kapitału genealogicznego. Podczas gdy dawne dynastie budowały swoją

pozycję przez pokolenia, dzisiejsi miliarderzy z sektora AI czy private equity osiągają skalę majątkową rodu w ciągu kilku lat, pozostając jednak „społecznymi parweniuszami" pozbawionymi tradycyjnego habitusu i sieci relacji. Artykuł stawia tezę, że ta asymetria wymusza przejście od organicznej reprodukcji klasowej do jej technokratycznej profesjonalizacji. Nowe elity zastępują rodowe archiwa i niepisane kody etykiety sformalizowaną infrastrukturą zarządzania – taką jak family offices i zaawansowany governance – aby przekształcić doraźny, „zdarzeniowy" sukces jednostki w trwałą przewagę dynastyczną. W tym ujęciu współczesna burżuazja ewoluuje z modelu opartego na ostentacji i tradycji w stronę socjologii infrastruktury, gdzie kluczowym zasobem nie jest już samo nazwisko, lecz zdolność do profesjonalnego organizowania ciągłości majątku w świecie permanentnej zmiany technologicznej.

SŁOWA KLUCZOWE

nowa burżuazja | reprodukcja kapitału | family office | kompresja czasu ekonomicznego | opóźnienie symboliczne | kapitał genealogiczny | rutynizacja charyzmy | governance rodziny | private equity | instytucjonalizacja władzy właścicielskiej | cyfrowa reputacja | socjologia infrastruktury | fortuna zdarzeniowa | konwersja kapitału

Asymetria między tempem akumulacji a czasem genealogicznym

Burżuazja po przyspieszeniu: nowe fortuny technologiczne, private equity, family offices i kryzys dawności w XXI wieku

Najpoważniejszym wyzwaniem dla klasycznej teorii wielkiej burżuazji nie jest zanik bogactwa dziedzicznego, lecz gwałtowne tempo powstawania nowych majątków. Przez znaczną część europejskiej historii ogromny kapitał był nierozerwalnie związany z długim czasem akumulacji. Ziemię, przedsiębiorstwo przemysłowe, sieć handlową czy pozycję finansową budowano przez dziesięciolecia, a często przez kilka pokoleń. W gospodarce cyfrowej możliwa stała się natomiast sytuacja, w której kapitał ekonomiczny osiąga skalę dynastyczną szybciej, niż społeczeństwo zdąży wytworzyć odpowiadający mu kapitał genealogiczny. Powstaje fortuna bez przeszłości, przedsiębiorca bez rodowego archiwum – miliarder przed czterdziestką, którego nazwisko jeszcze

kilka lat wcześniej nie figurowało w żadnym katalogu elity. Pieniądz może przyspieszyć, lecz czas genealogiczny nie podlega temu samemu rytmowi produkcji.

Książka przedstawiała wielką burżuazję jako strukturę, w której kapitał ekonomiczny jest jedynie warunkiem wejścia, natomiast pełna pozycja społeczna wykuwa się dopiero poprzez jego konwersję w kulturę, relacje i prestiż. Właśnie ta zasada pozwala uniknąć błędu utożsamiania każdego współczesnego miliardera z burżujem w sensie analizowanym przez Pinçonów. Można należeć do ekstremalnie bogatej elity ekonomicznej, a jednocześnie nie posiadać właściwości starej wielkiej burżuazji: wielopokoleniowej pamięci rodu, tradycyjnych sieci, historycznych nieruchomości, osadzonego habitusu czy instytucjonalnego doświadczenia sukcesji. Bogactwo jest zatem konieczne, lecz w tym modelu nadal niewystarczające. Dane z 2026 roku obrazują skalę tego przyspieszenia. Komercyjna lista Forbes identyfikowała w marcu 2026 roku rekordowych 3428 miliarderów o łącznym majątku szacowanym na 20,1 biliona dolarów; osobna analiza wskazywała zaś 45 nowych miliarderów, których fortuny wynikały bezpośrednio z gwałtownej ekspansji sektora sztucznej inteligencji. Choć nie są to oficjalne statystyki majątkowe i należy traktować je jako estymacje redakcyjne, dobrze dokumentują one fenomen błyskawicznej kapitalizacji własności technologicznej.

Kompresja czasu ekonomicznego a opóźnienie symboliczne

W historii starej burżuazji przedsiębiorca budował fabrykę, rozwijał ją i przekazywał dzieciom, a dopiero kolejne pokolenia przekształcały sukces gospodarczy w nazwisko o stabilnym znaczeniu społecznym. W gospodarce platformowej czy technologicznej wycena udziałów potrafi stworzyć fortunę w czasie krótszym niż edukacja jednego pokolenia. Można to określić mianem kompresją czasu ekonomicznego, jednak nie jest to kompresja całego procesu klasowego.

O ile rynek finansowy potrafi w ciągu kilku miesięcy wielokrotnie zwiększyć wartość pakietu akcji, o tyle nie dostarczy on w tym samym czasie wspomnień z dzieciństwa trzech generacji, rodzinnej tradycji instytucjonalnej ani społecznego doświadczenia sukcesji. Powstaje w ten sposób interesująca kategoria opóźnienia symbolicznego. Kapitał ekonomiczny osiąga poziom właściwy dawnej dynastii, podczas gdy kapitały kulturowy, społeczny i genealogiczny pozostają na wcześniejszym etapie. Założyciel może zatem być obiektywnie bogatszy od przedstawiciela starego rodu, a jednocześnie mniej swobodnie poruszać się w środowisku, które przez dziesięciolecia reprodukowało własne kody. Nierówność finansowa i hierarchia statusowa przestają się pokrywać.

Zjawisko to nie jest nowe – XIX-wieczny przemysłowiec również mógł dysponować większym majątkiem niż arystokrata, pozostając w jego oczach społecznym parweniuszem.

Nowa jest jednak skala i szybkość tego procesu. W epoce sztucznej inteligencji, venture capital i platform technologicznych mechanizm, który dawniej dotyczył nielicznych przemysłowców, występuje częściej i w kilku globalnych centrach jednocześnie. Stara burżuazja odpowiadała na podobne napięcia poprzez „alchemię" konwersji: szkoły, małżeństwa, kulturę, posiadłości, kluby, filantropię i czas. Nowa fortuna może korzystać z tych samych narzędzi, ale potrafi również tworzyć alternatywne systemy konsekracji. Założyciel technologiczny nie musi zabiegać o to, by przypominać dziewiętnastowiecznego przemysłowca; może legitymizować swoją pozycję innym językiem: innowacyjnością, kompetencją techniczną, szybkością skalowania biznesu, zdolnością pozyskiwania kapitału czy narracją o „zmienianiu świata". W tym sensie współczesny kapitalizm tworzy własną arystokrację symboliczną, lecz jej heraldyką staje się biografia założycielska. Zamiast deklarować: „moja rodzina jest tutaj od trzystu lat", mówi się: „zbudowałem system używany przez setki milionów ludzi".

Zamiast rodowego herbu pojawia się logo firmy. Zamiast historii przodków – opowieść o garażu, akademiku, pierwszym kodzie i przełomowej rundzie finansowania. Choć nie są to kapitały identyczne, pełnią analogiczną funkcję: budują narrację uzasadniającą szczególną pozycję jednostki. Max Weber rozróżniał różne podstawy legitymizacji, a jego koncepcja charyzmy jest tutaj szczególnie użyteczna. Założyciel firmy technologicznej buduje autorytet nie na genealogii, lecz na przypisywanej mu wyjątkowości: wizjonerstwie i zdolności dostrzegania przyszłości. Problem każdej charyzmy polega jednak na jej sukcesji. Weber pisał o rutynizacji charyzmy: po odejściu lidera organizacja musi przekształcić osobisty autorytet w trwałe procedury, urzędy i reguły.

W tym punkcie nowa fortuna spotyka się ze starą burżuazją. Pierwsze pokolenie funkcjonuje dzięki wyjątkowości założyciela. Drugie nie może odziedziczyć biograficznego aktu stworzenia przedsiębiorstwa – przejmuje udziały, nazwisko i dostęp do sieci, ale nie może ponownie „założyć" firmy ojca. Charyzma jest znacznie trudniejsza do dziedziczenia niż majątek, dlatego wraz z przejściem sukcesji pojawia się klasyczny problem dynastyczny.

Family office jako biurokratyzacja współczesnej dynastii

Jak przekształcić bogactwo będące rezultatem wyjątkowego wydarzenia założycielskiego w system zdolny trwać bez swojego twórcy? Odpowiedzią staje się coraz częściej profesjonalizacja: holdingi,

rady rodzinne, zewnętrzni menedżerowie, struktury sukcesyjne, fundacje, wyspecjalizowane doradztwo oraz family office. Ten ostatni jest jedną z najciekawszych współczesnych instytucji reprodukcji klasy. Nie należy go sprowadzać do roli „biura obsługującego bogatego człowieka". W rozwiniętej formie integruje on zarządzanie inwestycjami, planowanie sukcesji, podatki, prawo, filantropię, ryzyko, administrację majątkiem, edukację kolejnych pokoleń oraz governance rodziny. Pełni zatem funkcję, którą historyczna dynastia realizowała częściowo poprzez dom, tradycje, bankiera, notariusza i sieć osobistych zaufanych. Deloitte, badając współczesne single family offices, opiera swoje globalne analizy na próbie 354 struktur zarządzających średnio około 2 mld dolarów aktywów, reprezentujących rodziny o przeciętnym majątku rzędu 3,8 mld dolarów.

Zakres tych analiz obejmuje już nie tylko inwestowanie, lecz governance, rozwój następnego pokolenia, sukcesję, transformację cyfrową i cyberbezpieczeństwo. Jest to istotne nie tyle ze względu na reprezentatywność próby dla wszystkich bogatych rodzin świata, co dlatego, że pokazuje zakres funkcji, które współczesna ekstremalnie zamożna rodzina zaczyna instytucjonalizować. Family office można więc interpretować jako biurokratyzację dynastii. To, co w dawnym świecie opierało się przede wszystkim na normie rodzinnej, zostaje częściowo zapisane w procedurach, umowach, systemach raportowania i strukturach prawnych. Weberowska racjonalizacja dociera do samego wnętrza rodu. Nie oznacza to jednak usunięcia uczuć czy tradycji. Przeciwnie – rodzinne przedsiębiorstwo pozostaje sferą silnych emocji, pamięci, poczucia sprawiedliwości między rodzeństwem, przywiązania do nazwiska i oczekiwań wobec dzieci.

Profesjonalizacja ma właśnie za zadanie stworzyć reguły pozwalające tym elementom współistnieć z logiką gospodarczą. Najnowsze badanie Deloitte dotyczące sukcesji w firmach rodzinnych pokazuje, jak aktualny pozostaje ten problem. W analizie 1587 przedsiębiorstw z 35 państw o przychodach co najmniej 100 mln dolarów, aż 40% miało przechodzić sukcesję przywództwa obecnie lub w ciągu najbliższej dekady. Do głównych trudności zaliczano brak gotowości następnego pokolenia, problem ze znalezieniem właściwego sukcesora oraz niechęć dotychczasowych liderów do oddania władzy. Co szczególnie istotne, udział firm przewidujących po sukcesji prezesa spoza rodziny miał wzrosnąć z 13% do 26%. Dane te dowodzą, że nowoczesna reprodukcja nie polega na prostym przekazaniu fotela dziecku; może ona polegać na profesjonalnym oddzieleniu własności od zarządzania. Rodzina zachowuje kontrolę kapitałową, lecz codzienne prowadzenie firmy powierza zewnętrznemu menedżerowi. Nie jest to osłabienie reprodukcji, lecz jej udoskonalenie.

Historyczna dynastia ryzykowała, że niekompetentny spadkobierca zniszczy przedsiębiorstwo, gdyż własność i kierownictwo były ze sobą ściśle związane. Współczesna rodzina może odziedziczyć majątek, nie wymagając od każdego potomka kompetencji CEO. Dziedzic nie musi być już

przedsiębiorcą; może stać się governorem właścicielskim, członkiem rady, beneficjentem struktury majątkowej lub reprezentantem rodu. Ta zmiana prowadzi do paradoksu: im bardziej profesjonalna staje się reprodukcja majątku, tym mniej spektakularnie dynastyczna wygląda na zewnątrz. Nazwisko znika z gabinetu prezesa, ale pozostaje w strukturze właścicielskiej.

Dziedziczność staje się mniej widoczna, a jednocześnie potencjalnie bardziej odporna. Wyłania się zatem różnica między dynastią menedżerską a dynastią właścicielską. Pierwsza wymaga bezpośredniego prowadzenia przedsiębiorstwa przez kolejne generacje; druga wymaga przede wszystkim kontroli nad zasobem i posiadania mechanizmów wyboru właściwych zarządzających. Współczesny family office, rada rodzinna i profesjonalne governance przesuwają model w stronę tego drugiego wariantu.

Jest to fundamentalna zmiana w technologii reprodukcji. Największym zadaniem dziedzica nie musi być już wiedza o produkcji stali, samochodów czy oprogramowania, lecz zdolność zarządzania ludźmi, którzy zarządzają kapitałem. Zamiast wiedzieć wszystko, trzeba wiedzieć, komu powierzyć wiedzę. Zasada ta łączy family office z wcześniejszą analizą kapitału społecznego. Nowoczesna fortuna jest tak złożona, że pojedynczy człowiek nie może być jednocześnie specjalistą od podatków międzynarodowych, private equity, sztuki, nieruchomości, cybersecurity, filantropii i zarządzania ryzykiem. Najważniejszą kompetencją rodziny staje się więc budowa architektury ekspertów. Family office jest instytucjonalnym przedłużeniem dawnego „znam właściwego człowieka”, z tą różnicą, że następuje tu pełna formalizacja. Zaufany prawnik czy bankier zostają zastąpieni lub uzupełnieni przez zespół profesjonalistów operujących w ramach procedur, systemów kontroli i formalnego mandatu.

Instytucjonalizacja władzy właścicielskiej poprzez profesjonalne zarządzanie kapitałem

Podobną racjonalizację dostrzegamy w sektorze private equity. Jest to forma kapitału znacznie mniej genealogiczna niż tradycyjne przedsiębiorstwo rodzinne, a jednocześnie kluczowa dla współczesnych elit własności. Fundusz nie musi być przypisany do jednego nazwiska; gromadzi kapitał wielu inwestorów, profesjonalnie selekcjonuje spółki, wpływa na governance, reorganizuje aktywa i po określonym czasie dąży do realizacji zwrotu. Raport McKinsey z 2026 roku opisuje private equity jako dojrzałą gałąź gospodarki, w której proste korzystanie ze spadających stóp procentowych i ekspansji wycen ustępuje miejsca operacyjnemu tworzeniu wartości, zarządzaniu, AI, płynności oraz kontroli ryzyka. W 2025 roku wartość transakcji buyout i growth przekraczających 500 mln dolarów wzrosła o 44%, przekraczając łącznie bilion dolarów.

Z perspektywy teorii klasowej znaczenie private equity wykracza poza samą skalę kapitału – ujawnia ono instytucjonalizację władzy właścicielskiej. Własność może być rozproszona między inwestorów, lecz operacyjnie skupiona w profesjonalnej strukturze zdolnej do analitycznego podejścia do przedsiębiorstw, wymiany kadr, reorganizacji strategii i transferu wiedzy pomiędzy spółkami portfelowymi. Stara burżuazja opierała swoją przewagę na osobistym doświadczeniu rodziny i wielopokoleniowej więzi z firmą. Private equity buduje ją natomiast poprzez zdolność do wielokrotnego stosowania tych samych narzędzi właścicielskich w różnych podmiotach. Podczas gdy rodzina posiada pamięć dynastyczną, fundusz dysponuje pamięcią organizacyjną transakcji.

Nie oznacza to jednak powstania jednej, jednolitej klasy. Fundusze konkurują ze sobą, ich inwestorzy są heterogeniczni, a struktura udziałów różni się od własności prywatnego przedsiębiorstwa rodzinnego. Z punktu widzenia socjologii zachodzi jednak istotny proces: coraz większa część kapitału jest zarządzana przez profesjonalne instytucje, których siła nie wynika z nazwiska, lecz z dostępu do informacji, sieci ekspertów, reputacji inwestycyjnej i zdolności mobilizacji ogromnych zasobów. Prowadzi to do odpersonalizowanie części dominacji ekonomicznej. W dawnej fabryce właściciel był postacią jednoznaczną; w złożonym systemie funduszy, holdingów i różnych klas udziałów odpowiedź na pytanie „kto posiada?” staje się utrudniona. Własność nadal istnieje, lecz jest mediowana przez instytucje.

Jednocześnie na drugim biegunie kapitalizmu cyfrowego obserwujemy proces odwrotny: hiperpersonalizację. Założyciel technologiczny bywa jednocześnie CEO, głównym akcjonariuszem, publiczną twarzą firmy, liderem narracji i celebrytą biznesowym. O ile private equity oddziela człowieka od kapitału, o tyle kapitalizm założycielski ponownie je scala.

To zjawisko generuje nowy rodzaj ryzyka reputacyjnego. W tradycyjnej wielkiej burżuazji skandal jednego członka rodziny uderzał w nazwisko; w świecie cyfrowym pojedynczy wpis w mediach społecznościowych założyciela może w kilka godzin stać się globalnym wydarzeniem komunikacyjnym, bezpośrednio rzutując na markę przedsiębiorstwa. Cyfrowa widzialność zmienia ekonomię dyskrecji. Dawna reguła ni vue, ni connue – dążenie do pozostania niewidocznym poza niezbędną sferą reprezentacji – zderza się z rzeczywistością, w której informacja jest indeksowana, archiwizowana i analizowana niemal bezkosztowo. Historia człowieka nie znika już wraz ze zmianą salonu. Reputacja cyfrowa różni się od towarzyskiej: jest skalowalna globalnie, posiada długą pamięć, jest wyszukiwalna i może być rekonstruowana z fragmentów przez osoby pozostające poza kontrolą zainteresowanego. Zarządzanie widzialnością staje się zatem trudniejsze, choć wysoki kapitał otwiera nowe możliwości kontroli poprzez zatrudnianie ekspertów od bezpieczeństwa informacji, prawników, zespołów komunikacji kryzysowej i specjalistów od cybersecurity.

Cyfrowa infrastruktura jako nowy mur posiadłości

Współczesna rodzina bardzo zamożna nie chroni już tylko domu, nazwiska i portfela; musi przede wszystkim zabezpieczyć infrastrukturę informacyjną. Znamienne jest to, że raporty dla family offices traktują cyberbezpieczeństwo jako jeden z kluczowych obszarów ryzyka. Deloitte wskazuje te podmioty jako atrakcyjne cele ataków, zaliczając odporność cyfrową do podstawowych komponentów współczesnego zarządzania majątkiem rodzinnym. Ochrona klasy przesuwa się zatem od muru posiadłości do architektury sieci komputerowej.

Villa Montmorency reprezentowała fizyczną separację. Cybersecurity jest jej cyfrowym odpowiednikiem jedynie w sensie funkcjonalnym: kontroluje dostęp do prywatnej przestrzeni i informacji. Podczas gdy dziewiętnastowieczna elita zamykała bramę, ta dwudziestopierwszowieczna musi zarządzać tożsamością cyfrową, uprawnieniami, chmurą, urządzeniami mobilnymi i przepływem danych. Zmienia się również samo pojęcie prywatności. Dawną fortunę można było częściowo ukryć dzięki dyskrecji środowiska.

Współczesne przepisy dotyczące sprawozdawczości, przeciwdziałania praniu pieniędzy, podatków czy beneficjentów rzeczywistych zwiększają obowiązki informacyjne, choć ich zakres różni się w zależności od jurysdykcji. Nie należy zatem powtarzać uproszczonej tezy, jakoby globalizacja zapewniała elitom nieograniczoną niewidzialność. XXI wiek przynosi bowiem tyle samo instrumentów globalnego zarządzania kapitałem, co mechanizmów jego instytucjonalnej przejrzystości. W rezultacie przewaga przesuwa się z możliwości „ukrycia wszystkiego” ku umiejętności profesjonalnego poruszania się w gąszczu regulacji. Ponownie rośnie znaczenie kancelarii, doradców, compliance i family office. Nowoczesne bogactwo jest coraz bardziej administracyjne. Jego reprodukcja wymaga dokumentów, struktur, kontroli, procedur oraz koordynacji ekspertów. To ważna transformacja klasycznego habitusu. Dawny ideał burżuazyjnego dziedzica obejmował swobodę towarzyską, kulturę i nazwisko; nowy dziedzic musi rozumieć governance, technologię, cyberryzyko oraz globalne regulacje.

Reprodukcja klasy staje się zatem bardziej techniczna. Deloitte w badaniu sukcesji z 2026 roku wskazuje, że następne pokolenie rodzinnych przedsiębiorstw powinno skupić się szczególnie na modernizacji technologicznej i sztucznej inteligencji – obie te kwestie pojawiały się wśród najczęściej wskazywanych kierunków zmian.

Przejście od fortuny zdarzeniowej do instytucjonalnej

To niezwykle symboliczne odwrócenie. Kiedyś syn starego rodu musiał zgłębić tajniki nowoczesnej bankowości, by herb nie stał się ekonomicznym anachronizmem. Dziś dziedzic firmy rodzinnej musi opanować AI, aby majątek poprzedniego pokolenia nie stał się anachronizmem technologicznym. Rekonwersja jest zatem procesem permanentnym.

To jedna z najważniejszych lekcji płynących z analizy dawnej arystokracji. Przetrwała nie ta część elit, która najwierniej pielęgnowała stare obyczaje, lecz ta, która potrafiła zachować strategiczne zasoby, zmieniając jedynie ich nośniki. Podobne wyzwanie stoi dziś przed tradycyjną burżuazją w obliczu nowych technologii. Jednocześnie nowe elity technologiczne muszą wykonać ruch przeciwny: zbudować mechanizmy długiego trwania. Założyciel dysponujący ogromną fortuną może błyskawicznie powołać do życia family office, fundację, kolekcję sztuki czy instytucję badawczą.

Nie może jednak w tak krótkim czasie wypracować doświadczenia trzech udanych sukcesji. Dopóki to nie nastąpi, nowa fortuna pozostaje eksperymentem dynastycznym. Właśnie dlatego pierwsza sukcesja bywa ważniejsza od pierwszego miliarda. Miliard dowodzi zdolności założyciela do akumulacji; sukcesja zaś pokazuje zdolność systemu rodzinnego do przetrwania w warunkach innych niż te, które pozwoliły na zbudowanie majątku. Pozwala to odróżnić fortuny zdarzeniowe od fortun instytucjonalnych. Fortuna zdarzeniowa powstaje wskutek sukcesu jednego przedsiębiorstwa, gwałtownej aprecjacji udziałów lub sprzedaży firmy. Fortuna instytucjonalna posiada natomiast system zarządzania pozwalający alokować kapitał po zakończeniu pierwszego cyklu przedsiębiorczego. Family office, fundacja, holding i wyspecjalizowane governance są narzędziami przejścia od pierwszej kategorii do drugiej.

Stara wielka burżuazja ma w tej konkurencji istotną przewagę: doświadczenie porażek i sukcesji. Rodzina obecna w gospodarce od wielu pokoleń posiada historię kryzysów, konfliktów, rozwodów, błędnych inwestycji, reform podatkowych, wojen czy sporów sukcesyjnych. Taka historia staje się zasobem organizacyjnego uczenia się. Nowa fortuna dysponuje z kolei inną przewagą: mniejszą zależnością od odziedziczonych struktur. Może projektować governance od podstaw, korzystać z najnowszych technologii i budować globalną architekturę majątku bez konieczności obrony stuletnich procedur. Stary kapitał posiada pamięć; nowy kapitał posiada elastyczność. Nie ma więc podstaw, by zakładać automatyczną wyższość któregoś z tych modeli. Najbardziej odporne mogą okazać się rodziny, które połączą oba zasoby: długoterminową orientację dynastyczną z nowoczesną zdolnością rekonwersji.

Podobna transformacja zachodzi w systemie edukacji elit. Książka podkreślała rolę szkół prywatnych, elitarnych uczelni i sieci absolwenckich jako narzędzi reprodukcji habitusu i relacji. Nie można jednak zakładać, że współczesne elity są tożsame z tymi analizowanymi kilka dekad temu. Rozwój masowego szkolnictwa wyższego, międzynarodowych uniwersytetów, szkół biznesu oraz selektywnych programów globalnych zmienił mapę certyfikacji statusu.

Od twórczej destrukcji do instytucjonalizacji sukcesji

Współczesne badania francuskie nie potwierdzają obrazu całkowicie zamkniętej elity. Analiza CEET/Cnam z grudnia 2025 roku wskazuje na silną reprodukcję społeczną w kategorii najwyższych stanowisk zawodowych, lecz jednocześnie ujawnia znaczące różnice między jej frakcjami. Szczególnie wyraźna reprodukcja kapitału ekonomicznego i kulturowego występuje w wolnych zawodach, podczas gdy frakcja czysto ekonomiczna okazuje się relatywnie bardziej otwarta na awans osób spoza elit. Stanowi to istotny kontrargument wobec pojęcia „Klasy Zmonopolizowanej". Gdyby dostęp był całkowicie zablokowany, nowe elity technologiczne nie mogłyby powstawać. Kapitalizm działa bowiem częściowo właśnie poprzez destabilizację wcześniejszych hierarchii. Wynalazek, nowy model biznesowy czy zmiana technologii mogą obniżyć wartość kompetencji starego gracza i gwałtownie podnieść wartość zasobów outsidera. Joseph Schumpeter nazwał ten mechanizm twórczą destrukcją. Kapitalizm nie tylko reprodukuje właścicieli, ale regularnie niszczy dawne konfiguracje własności, tworząc w ich miejsce nowe. Ta dynamika podważa każdą teorię o całkowitym domknięciu klasy dominującej. Nie oznacza to jednak końca reprodukcji.

Nowi zwycięzcy szybko zaczynają powielać schematy swoich poprzedników: zabezpieczają majątek, inwestują w edukację dzieci, organizują sukcesję, profesjonalizują zarządzanie, budują sieci i przekształcają kapitał ekonomiczny w inne jego formy. Kapitalizm produkuje outsiderów, którzy po zwycięstwie zaczynają tworzyć warunki insiderskości dla własnych potomków. To być może najważniejsza dynamika współczesnej burżuazji. Pierwsze pokolenie bywa rewolucyjne; drugie zaczyna już zarządzać dziedzictwem tej rewolucji. Widać to w ewolucji symboliki elit technologicznych. Początkowy mit założyciela preferuje nieformalność: bluzę zamiast garnituru, garaż zamiast pałacu, kod zamiast heraldyki i produkt zamiast ceremoniału. Im większa i trwalsza staje się jednak fortuna, tym częściej pojawiają się klasyczne instytucje: fundacje, kolekcje, prywatne doradztwo, struktury rodzinne, mecenat, nieruchomości oraz specjalistyczna edukacja potomków. Nie musi to być „zdrada" pierwotnego egalitaryzmu, lecz przewidywalny efekt zmiany problemu. Założyciel pytał: jak zbudować przedsiębiorstwo? Rodzina po sukcesie pyta: jak zachować i sensownie wykorzystać to, co zostało zbudowane? Wraz ze zmianą pytania zmienia się habitus.

Przedsiębiorcza tolerancja ryzyka ustępuje miejsca ostrożności właścicielskiej. Założyciel może skoncentrować niemal cały majątek w jednej firmie, bo wierzy w projekt. Następne pokolenie ma silniejszy bodziec do dywersyfikacji. Pierwszy tworzy fortunę przez koncentrację; kolejni chronią ją przez rozproszenie. To przejście jest jednym z mechanizmów burżuazyjnienia nowej fortuny. Heroiczna opowieść przedsiębiorcza zostaje stopniowo zastąpiona technologią zarządzania ryzykiem. Majątek przestaje być wyłącznie wynikiem projektu założyciela, a staje się zasobem rodzinnym wymagającym własnej administracji. Współczesna klasa dominująca może więc coraz mniej przypominać klasycznego właściciela fabryki, a coraz bardziej właściciela portfela praw do różnych aktywów. Akcje publiczne, private equity, nieruchomości, venture capital, kredyt prywatny, infrastruktura czy sztuka tworzą złożony system. Rodzina nie musi już identyfikować się z jedną branżą, co osłabia społeczną widzialność własności. Pracownik łatwo rozumiał, kto jest właścicielem fabryki stojącej obok miasta; znacznie trudniej dziś ustalić, którzy inwestorzy pośrednio uczestniczą w strukturze funduszu będącego właścicielem holdingu kontrolującego przedsiębiorstwo. Socjologia klasy musi zatem przejść od genealogii przedsiębiorcy do analizy sieci własności. Ta zmiana metodologiczna jest ogromna.

Historyczne badanie burżuazji opierało się na nazwiskach, aktach małżeńskich, członkostwie w klubach, adresach i genealogii. Współczesna analiza musi dodatkowo badać struktury korporacyjne, rady nadzorcze, fundusze, wehikuły inwestycyjne, współinwestycje, fundacje, doradców oraz przepływy kapitału. Jednocześnie nazwisko nadal ma znaczenie, ponieważ złożoność systemu zwiększa zapotrzebowanie na reputację. W świecie anonimowych instrumentów finansowych człowiek wciąż chce wiedzieć, komu może zaufać. Stary kapitał symboliczny może więc przetrwać właśnie w środowisku coraz bardziej abstrakcyjnej własności. Paradoks XXI wieku polega zatem na równoczesnym odpersonalizowaniu kapitału i personalizacji reputacji. Majątek znajduje się w strukturach; zaufanie nadal przyczepia się do ludzi i nazwisk.

AI może tę sprzeczność pogłębić. Z jednej strony automatyzacja analizy, inwestowania i zarządzania zwiększa możliwości profesjonalizacji family office oraz przedsiębiorstw. Z drugiej strony rozwój narzędzi generatywnych tworzy nowe problemy z autentycznością, cyberbezpieczeństwem, podszywaniem się pod osoby czy dezinformacją. Kapitał symboliczny będzie musiał być chroniony nie tylko przed skandalem wynikającym z rzeczywistego zachowania, ale także przed syntetycznym skandalem, który może zostać cyfrowo sfabrykowany. W świecie deepfake'u pytanie „czy to zrobił?” poprzedza pytanie „czy to źle zrobił?”. Technologia podważa podstawową infrastrukturę reputacji – pewność, że obserwowany sygnał pochodzi od osoby, której jest przypisywany. Dla rodzin i osób publicznych oznacza to rosnącą wartość wiarygodnych kanałów komunikacji oraz procedur weryfikacji. Dawna zasada rekomendacji może paradoksalnie zyskać nowe znaczenie. Gdy treści jest nadmiar, a ich autentyczność trudniej ocenić, rośnie wartość zaufanego pośrednika. Cyfryzacja

demokratyzuje możliwość publikowania informacji, lecz jednocześnie zwiększa wartość relacji pozwalających ustalić, której informacji wierzyć.

Od socjologii ostentacji do socjologii infrastruktury

Podobnie rzecz ma się z wydarzeniami elitarnymi. Choć internet pozwala uczestniczyć w otwartych konferencjach z dowolnego miejsca na świecie, to zamknięty retreat, kolacja inwestorów czy kameralne forum zyskują na wartości właśnie dzięki temu, że uczestnicy zostali wcześniej przefiltrowani. Im łatwiejsza staje się komunikacja masowa, tym rzadszym i cenniejszym dobrem jest selektywna współobecność. Tradycyjny salon nie znika zatem funkcjonalnie.

Przybiera on raczej formę founder dinner, zamkniętego spotkania inwestorów, prywatnego retreatu, posiedzenia rady fundacji, ekskluzywnej konferencji czy grupy absolwentów konkretnego ekosystemu przedsiębiorczego. Formy ewoluują, lecz mechanizm pozostaje ten sam: ograniczona liczba osób, selekcja, wzajemna obserwacja, wymiana informacji i budowanie relacji. Również dawne rallye znajdują dziś swoje mniej jawnie klasowe odpowiedniki. Międzynarodowe szkoły, letnie programy akademickie, selektywne obozy technologiczne, prestiżowe praktyki, sport, fundacje rodzinne czy młodzieżowe sieci filantropijne łączą dzieci zamożnych rodzin z osobami o podobnych zasobach. Nie należy traktować tych instytucji automatycznie jako narzędzi endogamii, jednak ich skumulowany efekt ponownie prowadzi do wysokiego prawdopodobieństwa spotkań wewnątrz homogenicznych środowisk. W ten sposób reprodukcja burżuazyjna staje się mniej ceremonialna, ale niekoniecznie słabsza. Kod może ulegać demokratyzacji, podczas gdy sieć pozostaje selektywna.

Najbardziej spektakularne symbole starej elity – herb, zamek czy oficjalny bal – są łatwe do zidentyfikowania. Nowoczesna przewaga bywa jednak mniej efektowna: kryje się w strukturze udziałowej, prywatnej rekomendacji, liście inwestorów, zagranicznej edukacji, family office lub bezpośrednim dostępie do konkretnego człowieka. Z punktu widzenia badań społecznych oznacza to przejście od socjologii ostentacji do socjologii infrastruktury. Kluczowe staje się nie to, co elita eksponuje, lecz w jaki sposób organizuje przepływ możliwości. To właśnie tutaj „stare pieniądze" zachowują szczególną przewagę. Nie wynika ona z faktu, że każdy przedstawiciel starej fortuny jest bardziej kompetentny od miliardera z branży technologicznej, lecz z redundancji.

Stary ród może dysponować jednocześnie majątkiem, nieruchomościami, siecią rodzinną, kapitałem kulturowym, rozpoznawalnym nazwiskiem i doświadczeniem w korzystaniu z profesjonalnych instytucji. Nowa fortuna bywa początkowo bardziej skoncentrowana, choć nominalnie zdecydowanie większa. Jeśli firma założyciela traci na wartości, jego pozycja może

gwałtownie upaść. Dynastia posiadająca aktywa rozproszone pomiędzy różne przedsiębiorstwa, nieruchomości i instrumenty finansowe jest znacznie odporniejsza na pojedynczą porażkę.

Dawność ma więc znaczenie nie tylko symboliczne – może być historią dywersyfikacji. Z drugiej strony stara fortuna bywa obciążona nadmiernym konserwatyzmem. Kapitał chroniony przez pokolenia może unikać ryzyka tak skutecznie, że omija nowe źródła wzrostu. Młody przedsiębiorca potrafi natomiast postawić znaczną część zasobów na technologię, którą inni uznają za zbyt ryzykowną. Strukturalna odporność starego pieniądza może być zatem przeciwieństwem strukturalnej innowacyjności nowego. Można więc powiedzieć, że nowy kapitał maksymalizuje opcję awansu, stary kapitał maksymalizuje opcję przetrwania.

Najpotężniejsza elita powstaje wtedy, gdy potrafi połączyć oba te mechanizmy. Właśnie dlatego kolejne pokolenia przedsiębiorców technologicznych będą tak interesującym przedmiotem badań. Pierwsze pokolenie powie nam wiele o innowacji i akumulacji; drugie i trzecie pokażą, czy powstała nowa burżuazja. Dopiero wtedy będziemy mogli zaobserwować, czy fortuny technologiczne utworzą własne Maisons, systemy małżeńskiej homogamii, szkoły, miejsca wypoczynku i instytucje pamięci. Część z nich może przyjąć formy tradycyjne, inne powstaną zupełnie nowe. XXI wiek jest w tym sensie wielkim eksperymentem socjologicznym: czy kapitał może skutecznie reprodukować się dynastycznie bez przejęcia tradycyjnej kultury burżuazji?

Jedna z możliwości zakłada konwergencję. Nowi miliarderzy po dwóch pokoleniach zaczną przypominać stare rodziny, ponieważ logika dziedziczenia wymusi podobne instytucje: governance, edukację, filantropię, kulturę dyskrecji i strategie małżeńskie. Druga możliwość zakłada powstanie odrębnej klasy technologiczno-finansowej z własnymi kodami prestiżu. Trzecia – najbardziej prawdopodobna – to hybrydyzacja: część starych form zostanie zachowana, część zastąpiona, a część całkowicie przekształcona. Historia sojuszu arystokracji i burżuazji przemawia właśnie za tym scenariuszem. Burżuazja nie stała się bowiem po prostu arystokracją.

Bogactwo jako zdolność organizowania ciągłości

Nowa elita przejęła z niej wybrane technologie trwania, łącząc je z nowymi formami kapitału. Dzisiejsza kasta technologiczna może zachować się podobnie wobec tradycyjnej burżuazji. Jeśli tak się stanie, zamek nie musi przetrwać w swojej fizycznej formie; jego funkcję może przejąć fundacja, kampus, kolekcja, instytut badawczy lub trwała instytucja nosząca nazwisko rodziny. Znaki trwania mogą zmienić architekturę, zachowując przy tym swoją funkcję.

Podobnie dziedzic nie musi znać etykiety dawnego salonu, lecz musi posiadać kulturę interakcji właściwą środowisku inwestorów, technologów i globalnych instytucji. Rallye może zniknąć, ale kontrolowane środowisko socjalizacji rówieśniczej pozostanie. Bottin Mondain może stracić na znaczeniu, lecz sieć wzajemnie rozpoznających się rodzin zostanie zapisana w innych strukturach. Patronyme może zostać uzupełniony przez markę fundacji lub przedsiębiorstwa. Niezmienny pozostaje jednak problem, którego żadna technologia dotąd nie rozwiązała: jak sprawić, aby kapitał przeżył własnego twórcę? To właśnie to zagadnienie łączy barona przemysłowego z miliarderem AI, zamek z family office, klub z siecią founderów, heraldykę z marką osobistą, notariusza z zespołem governance oraz rodzinne archiwum z zabezpieczoną infrastrukturą danych. Narzędzia są inne; stawka pozostaje ta sama.

Dzięki temu możemy teraz precyzyjniej odpowiedzieć na pytanie postawione na początku artykułu: czym właściwie jest bogactwo wielkiej burżuazji? Nie jest ono jedynie wartością netto ani samym zestawem czterech Bourdieuowskich kapitałów rozpatrywanych osobno. Jest zdolnością do organizowania ciągłości w warunkach zmiany. Pieniądz umożliwia działanie dzisiaj. Sieć zwiększa liczbę opcji na jutro. Kultura pozwala sprawnie poruszać się między instytucjami, a reputacja obniża koszty zaufania. Prawo i governance zabezpieczają ciągłość, przestrzeń organizuje spotkania, zaś rodzina przekazuje zasoby. Czas zamienia tę całość w dynastię.

XXI wiek nie unieważnia zatem teorii wielkiej burżuazji, lecz zmusza do jej rozszerzenia. Należy uzupełnić ją o technologię, cyberbezpieczeństwo, profesjonalne governance, private equity, family offices, globalne regulacje, cyfrową reputację oraz nowe mechanizmy akumulacji fortun. Trzeba również silniej niż dawniej uwzględniać możliwość gwałtownego awansu outsiderów i heterogeniczność samych elit. Kluczowe pytanie pozostaje jednak niemal niezmienione: jak zasób chwilowo zdobyty zostaje przekształcony w przewagę zdolną przeżyć człowieka, który go pozyskał? Właśnie pomiędzy tymi dwoma momentami – sukcesem jednostki a trwałością rodu – sytuuje się cała socjologia burżuazji.

Kolejna część musi podjąć najważniejszy kontrargument wobec dotychczasowego wywodu. Jeżeli nowe fortuny powstają, outsiderzy wchodzą do elity, poszczególne frakcje różnią się stopniem reprodukcji, stare rodziny upadają, a technologia niszczy dawne monopole, to na ile zasadne jest mówienie o „klasie zmobilizowanej" i „Klasie Zmonopolizowanej"? Należy oddzielić reprodukcję od determinizmu, przewagę od nieprzepuszczalności, a statystyczną trwałość od społecznego fatalizmu. Dopiero przejście przez ten kontrargument pozwoli domknąć teorię bez zamieniania socjologii elit w ideologię. Najsilniejsza teoria burżuazji nie powinna bowiem twierdzić, że wejść do niej nie można. Powinna wyjaśnić, dlaczego jedni muszą wywalczyć drogę, którą inni otrzymali już jako część rodzinnej infrastruktury – i dlaczego nawet ta infrastruktura czasem zawodzi.

> Ostatecznie prawdziwe bogactwo wielkiej burżuazji nie mierzy się wartością netto, lecz zdolnością do organizowania trwania w warunkach chaosu. Pytanie o to, czy miliarder z branży AI zdoła zbudować system odporny na czas, pozostaje otwarte: czy kapitał może skutecznie reprodukować się dynastycznie bez przejęcia tradycyjnej kultury burżuazji? To właśnie w napięciu między błyskawicznym sukcesem jednostki a kruchą trwałością rodu rozgrywa się dziś najważniejszy eksperyment socjologiczny naszych czasów.

Inspiracje

[1] "Sociologie de la bourgeoisie French Edition" Michel Pincon

Michel Pinçon (1942–2022) był wybitnym francuskim socjologiem i dyrektorem ds. badań w Narodowym Centrum Badań Naukowych (CNRS), afiliowanym przy Centre de Sociologie Urbaine (CSU). Współpracując ściśle intelektualnie z żoną, Monique Pinçon-Charlot, Pinçon był pionierem badań etnograficznych nad francuską klasą wyższą i elitami ekonomicznymi. Podczas gdy główny nurt francuskiej socjologii często koncentrował się na klasie robotniczej i grupach marginalizowanych, Pinçon odwrócił ten punkt widzenia, badając mechanizmy reprodukcji społecznej, segregacji przestrzennej i akumulacji kapitału wśród wielkiej burżuazji i arystokracji. W ciągu ponad czterdziestoletniej kariery był współautorem ponad dwudziestu wpływowych książek analizujących sieci elit, kluby prywatne i strategie obrony bogactwa. Jego krytyczna socjologia łączyła analizę klasową w ujęciu Bourdieu z obserwacją terenową, wnosząc znaczący wkład w zrozumienie współczesnej oligarchii i relacji klasowych.

Michel Pinçon (1942–2022) was a prominent French sociologist and research director at the French National Centre for Scientific Research (CNRS), affiliated with the Centre de Sociologie Urbaine (CSU). Working in close intellectual partnership with his wife, Monique Pinçon-Charlot, Pinçon pioneered ethnographic research into the French upper class and economic elites. While mainstream French sociology often focused on the working class and marginalized groups, Pinçon inverted this gaze by investigating the mechanisms of social reproduction, spatial segregation, and capital accumulation among the grande bourgeoisie and aristocracy. Over a career spanning more than four decades, he co-authored over twenty influential books dissecting elite networks, private clubs, and wealth defense strategies. His critical sociology blended Bourdieusian class analysis with field observation, making significant contributions to the understanding of contemporary oligarchy and class relations.

French National Centre for Scientific Research (CNRS)

Literatura uzupełniająca

Książki

Książki autorów przywoływanych i literatura pokrewna:

[1] "Basic concepts in sociology"

Max Weber

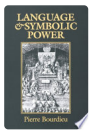
Citadel Press

[2] "History of Economic Analysis"

Joseph Schumpeter

Psychology Press | ISBN: 9780415108928

[3] "Language and symbolic power"

Pierre Bourdieu

Harvard University Press | ISBN: 9780674510418

Artykuły naukowe

Prace autorów przywoływanych w tekście:

[1] "The Theory of Social and Economic Organization."

Gottfried Salomon Delatour, Max Weber, A. M. Henderson, Talcott Parsons

1948 | American Sociological Review | DOI: 10.2307/2086579

Źródło

[2] "Max Weber: ECONOMIC AND SOCIAL HISTORY"

Max Weber, Walter G. Runciman, Edward John Matthews

1978

Źródło

[3] "Objectivity and Understanding in Economics"

Max Weber

2007 | Cambridge University Press eBooks | DOI: 10.1017/cbo9780511819025.004

Źródło

[4] "CHAPTER FOUR Structures, Habitus, Power: Basis for a Theory of Symbolic Power"

Pierre Bourdieu

1994 | Culture/Power/History | DOI: 10.1515/9780691228006-007

Źródło

Treść tworzy Fundacja Dobre Państwo.
Redaguje i publikuje APA ONE, autorski system redakcyjny Fundacji oparty na AI.
APA ONE Publishing System
Fundacja Dobre Państwo © 2026
Article ID: 42c161af-8b9e-49d2-8875-ea72e1787dd9